

Софија И. Мијовић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за германистику

УДК 811.163.41`373.611
811.112.2`373.611
DOI 10.46793/Uzdanica20.2.075M
Оригинални научни рад
Примљен: 2. октобар 2023.
Прихваћен: 8. децембар 2023.

ДЕОНИМСКИ ИМЕНИЧКИ ДЕРИВАТИ У НЕМАЧКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ¹

Айстиракџи: У раду се на примерима из медијског дискурса анализирају именичке творбене конструкције савременог немачког и српског језика са личним именом као конституентом у творбеној основи. Будући да је реч о продуктивном творбеном обрасцу који има великог удела у грађењу културно-специфичних оказионализма, анализа обухвата именице изведене од антропонима из домена савременог политичког дискурса: не само немачког и српског (нем. *Merkel* → *Merkelismus*, срп. *Шешел* → *шешелизам*), већ и светског (*Трампи* → *трампизам*, *Пуџин* → *пуџинистика*). Рад се заснива на структурално-синтаксичком моделу творбе речи. Сегментација речи путем конституентске анализе доприноси детаљном одређивању творбених образаца који учествују у грађењу датих лексичких јединица оба језика. Анализом се утврђује и инвентар суфикса реализованих унутар деонимских именица, као и разлике у њиховој разноврсности и дистрибуцији са творбеном осномом на примеру немачко-српског језичког пара.

Кључне речи: творба речи, експлицитна деривација, именице, деоними, творбена конструкција, оказионализми, кореспонденција, непосредни конституенти, немачки језик, српски језик.

1. УВОД

Предмет рада представља контрастивна анализа суфиксалне деонимске творбе именица у немачком и српском језику. Истраживање обухвата именичке деривате у чијој се творбеној структури јављају властита имена политичара, попут *Merkelismus*, *Putinist*, *Seehoferianer* у немачком језику, као и *вучићизам*, *ђиласовац*, *слобистика* у српском језику. Анализиране лексичке

¹ Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број 451-03-47/2023-01/ 200198).

јединице представљају резултат процеса који се у лингвистичкој литератури назива *деонимизација* и који подразумева грађење апелатива додавањем суфикса на властито име као творбену основу (уп. Флајшер, Барц 1995: 171; Флајшер, Барц 2012: 224). Описани процес није новина у творби речи, али у савременом немачком и српском језику има значајног удела у грађењу нове лексике. Његов потенцијал нарочито је изражен у творби околиналних лексичких јединица у домену политичког дискурса (уп. Венгелер 2010; Петронијевић 2016; Филаткина 2019). Реч је о продуктима околиналне апелативизације, тј. о *ad hoc* изведеницама употребљеним с циљем постизања одређеног стилског средства или игре речи (уп. Герус Тарнавецка 1981).

Досадашња истраживања датог творбеног процеса кретала су се унутар сваког од језика понаособ. У немачком језику значајан прилог опису деонимизације представљају радови В. Флајшера (1992), М. Венгелера (2010) и Н. Филаткине (2019). У српистичкој лингвистици деонимизација је уопштено обрађивана у оквиру суфиксалне творбе (в. Клајн 2003; Бабић 2002), док се исцрпнији описи деонимских деривата могу наћи код Б. Ђорића (2008), Р. Бугарског (2003) и Ђ. Оташевића (2020). На контрастивном плану спроведено је једино истраживање немачких и српских деонимских суфиксалних придева на творбеној и семантичкој равни (в. Петонијевић 2016), док контрастивних истраживања суфиксалих деонимских именица у немачком и српском језику до сада није било.

Циљ рада се састоји у одређивању имена која се јављају као база, као и одређивању инвентара суфикса реализованих унутар деонимских именица. У раду се најпре полази од структуралне сегментације речи, тј. издвајања основинских и творбених морфема, што доприноси тачном опису творбених образаца коју учествују у грађењу датих лексичких јединица оба језика. На основу сличности и разлика у комбиновању датих морфема, контрастивном анализом се утврђује степен кореспонденције (нем. *Korrespondenz*), тј. формалне или структуралне подударности на нивоу два језичка система (уп. Колер 2011: 225–226)², као и подударност њихових значења.

Будући да предмет истраживања представљају нелексикализоване лексичке јединице, анализа се спроводи на корпусу публицистичког стила који обухвата штампана и електронска издања дневних и недељних новина у

² В. Колер (2011) дефинише разлику између кореспонденције и еквиваленције узимајући у обзир ниво на ком се два језика пореде. Уколико се пореде два на нивоу језичког система (*langue*), утврђује се кореспондентност, тј. сличност њихових структура, што представља предмет проучавања контрастивне лингвистике. Са друге стране, преводна еквиваленција спада у домен језика у употреби (*parole*) и има за циљ да опише све преводне могућности одређене јединице у језику циљу, као и тип еквиваленције (формална, денотативна, конотативна). Наша анализа је заснована на критеријуму кореспондентности, будући да се пореде системи два језика.

Немачкој и Србији, као и примере ексерпирание са блогова и коментара читалаца испод текстова електронских издања, као и на друштвеним мрежама.

2. ДЕРИВАТИ СА СУФИКСОМ *-ISMUS* У НЕМАЧКОМ И *-ИЗАМ* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У анализираном корпусу запажа се нарочита продуктивност суфикса *-ismus* у грађењу деонимских деривата у немачком језику. В. Флајшер и И. Барц (2012: 246) наводе да је дати суфикс имао значајну улогу у творби лексикализованих именичких деривата који означавају политичке, економске, религиозне и филозофске теорије и правце, као и обрасце понашања и делања особа које са њима корелирају. Дату функцију суфикс *-ismus* задржава и у творби нове лексике у сфери политичког дискурса (уп. Венгелер 2010: 89; Филаткина 2019: 197), што ће се показати у многобројним примерима (1–7) у корпусу. Творбеним обрасцем *Familienname + [-ismus]* настају деноминални деривати са презименом као основинском конституентом. Том приликом као основа могу бити реализована како имена немачких (нпр. *Merkel*, *Schörder*, *Wulff*) тако и светских политичара (нпр. *Пуџин*, *Клинтон*, *Блер*).

1) Das Ende des Merkelismus hat etwas Aufregendes.³ (www.welt.de, 1. 1. 2018)

2) Die Banken an die Kette legen! Warum machen Moral-Skandale so süchtig, wie man es beim „Wulffismus“ wieder sehen konnte?⁴ (www.fr.de, 18. 1. 2019)

3) Deutschland CSU und Freie Wähler. „Der Aiwanger kann immer [...] Hat schon Ähnlichkeiten mit Trumpismus“ – Ex-CSU-Chef Huber kritisiert Aiwanger.⁵ (www.welt.de, 6. 9. 2023)

4) Hunderttausende demonstrieren seither gegen die Macht Wladimir Putins, der seiner dritten Präsidentschaft entgegenstrebt. Ist das der Anfang vom Ende des „Putinismus“?⁶ (www.taz.de, 27. 2. 2012)

5) Im Blog der linken Monatszeitung „Mother Jones“ wurde vor dem „Obamaismus als Kult“ gewarnt, der dem politischen Gegner politische Munition in [...] ⁷ (www.faz.net, 21. 7. 2008)

³<https://www.welt.de/politik/deutschland/plus172043697/Herfried-Muenkler-Das-Ende-des-Merkelismus-hat-etwas-Aufregendes.html>

⁴<https://www.fr.de/meinung/kick-selbstgerechtigkeit-11311423.html>

⁵<https://www.welt.de/politik/deutschland/article247302912/Flugblatt-Affaere-und-Aiwanger-Aehnlichkeiten-mit-Trumpismus-sagt-Ex-CSU-Chef-Huber.html>

⁶<https://taz.de/Schriften-zu-Zeitschriften!/5099677>

⁷<https://www.faz.net/aktuell/politik/machtwechsel-in-amerika/obamas-weltweiter-wahlkampf-die-verwegenheit-des-egos-1670353.html>

6) Ist Europa heute eine einsame Frau in zerrissenem Kleid? Orbanismus und der von Viktor Orban durchgesetzten „illiberalen Demokratie“. Ein Demokratieüberdruß ist im Westen zu spüren.⁸ (www.tagesspiegel.de, 17. 5. 2021)

7) Ich glaube die Gefahr des „Erdoganismus“ wir in Europa ignoriert, einfach deswegen, weil man keine Rezepte hat.⁹ (www.taz.de, 16. 8. 2017)

За разлику од немачког, у српском запажамо три творбена обрасца са суфиксом *-изам* (примери 8–17): 1. *презиме* + [*-изам*], 2. *лично име* + [*-изам*], 3. *надимак* + [*-изам*]. Најпре се издваја група именичких деривата код којих се суфикс *-изам* додаје на презиме као творбену основу: *вуџићизам*, *шешелјизам*, *тадићизам*, *ђиласизам*, *вулинизам*, *кошићунизам*¹⁰. Другу групу деривата чине творбене конструкције чију основу представљају лична имена политичара попут *млоуизам* и *дрићанизам*, и на крају надимци политичара попут *слобизам*, *ћомизам* и *чедизам*.¹¹ Осим имена са политичке сцене Србије и бивше Југославије, као основинска конституента могу се јавити и презимена интернационалних политичара попут *Меркел*, *Пуџин*, *Трамп*, *Клинтон*, *Орбан* (као у примерима 16 и 17).

8) Vučićizam je nadmašio šešelјizam i slobizam.¹² (www.danas.rs, 20. 4. 2023)

9) Definitivno skretanje u „vulinizam“ stiglo je baš sa njegovim predlogom da slike Aleksandra Vučića vise u državnim institucijama.¹³ (www.vreme.com, 31. 8. 2017)

10) Srbija je fakultet za kriminalce, a predavaci su nikolic, vucic, dacic i ostali iz vlasti i opozicije. asistenti su, banana, saric, miskovic, beko itd. a predmeti su, kraduckanje, saradnja, dilovanje, podvodjenje, vucicizam (obmanjivanje i lazna obecanja), dacicizam (izdaja i saradnja), tomizam (mito i protekcija).¹⁴ (www.b92.net, 5. 7. 2015)

11) Ne brani teofil tadica, vec tadicizam – pokret kome i sam pripada.¹⁵ (www.vreme.com, 25. 10. 2012)

⁸ <https://www.tagesspiegel.de/politik/ist-europa-heute-eine-einsame-frau-in-zerrissenem-kleid-7900024.html>

⁹ <https://taz.de/Druck-auf-CHP-Vorsitzenden-in-der-Tuerkei/!5434949>

¹⁰ У речи *кошићунизам* долази до скраћивања творбене основе приликом додавања суфикса *-изам*: Коштуница + [*-изам*] → коштунизам.

¹¹ Наведени примери се односе на Мила Ђукановића, Дритана Абазовића, Слободана Милошевића, Томислава Николића и Чедомира Јовановића.

¹² <https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/vucicizam-je-nadmasio-seselјizam-i-slobizam-licni-stav-milojka-pantica>

¹³ <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1526108>

¹⁴ http://www.b92.net/info/komentari.php?nav_id=688819

¹⁵ <https://www.vreme.com/posta/za-instituciju-predsednika>

12) Vidi se da je Kostunizam imao efekta i na Tadicu; covek primecuje dogadje 30 dana posto se dese.¹⁶ (www.blog.b92.rs, 21. 3. 2008)

13) Rezim Mila Djukanovica, neosporno najjace politicke licnosti postkomunisticke Crne Gore, moze se vremenski podeliti u tri jasno prepoznatljive faze. Prva bi bila faza prvobitnog, izvornog ili umerenog miloizma.¹⁷ (www.nin.co.rs, 31. 10. 2002)

14) Patria: Dritanizam fra Draga Bojića.¹⁸ (www.danas.rs, 17. 7. 2022)

15) Zna se da su Tadić i Nikolić glavni favoriti, ali simbolički težište može biti i okršaj, recimo LDP i Delte, kao najbolji dokaz distorzije i mimikrije ovdašnje političke scene u rasponu od (anti)čedizma do panslavizma.¹⁹ (www.danas.rs, 5. 12. 2007)

16) Slobizam i trampizam – Kao što je i klintonizam za kosovske Albance samo olovna vakcina protiv rankovićevštine na steroidima. Putinizam je, uprkos sovjetском resantimanu, deo te protivurečnosti globalnog kapitalizma, a ne deo alternative.²⁰ (www.danas.rs, 11. 2. 2017)

17) Posle 15 godina „merkelizma” neutralan pristup nemačke kancelarke koji je zasnovan na konsenzusu znači da mnogi Evropljani prihvataju njenu zemlju kao lidera Evropske unije.²¹ (www.danas.rs, 14. 9. 2021.)

Суфикс *-изам* има значајног удела у творби етаблиране лексике српског језика, али показује значајну продуктивност у грађењу новије лексике (уп. Бабић 2002: 275–276; Клајн 2003: 231–234). Будући да представља суфикс страног порекла, Клајн (2003: 231) наводи да сличну употребу има и у другим језицима. Из истог разлога се немачком суфиксу *-ismus* у литератури додељује значајна улога у стварању интернационализама у европским језицима, посебно лексике у домену медија, публицистике и науке (Флајшер, Барц 2012: 245–246; Лоде 2006: 138). Као последица датих процеса уочавају се и сличности у значењској структури деонимских именица са суфиксом *-ismus* у немачком и *-изам* у српском. У оба језика ради се о семантички хетерогеној групи апстрактних именица које означавају политичке правце и идеологије, понашање, склоности и појаве својствене политичким актерима чија су имена реализована као њихова основинска конституента. Анализу семантичког опсега датих деривата усложњава и чињеница да је носилац имена у основи негативно евалуиран због својих поступака и делања у оквиру дате друштвене заједнице, те да су за разумевање истих неопходни шири

¹⁶ <https://blog.b92.rs/text/2608/Kako-funkcionise-srpska-pravna-drzava/>

¹⁷ <http://nin.co.rs/2002-10/31/25686.html>

¹⁸ <https://www.danas.rs/svet/region/patria-dritanizam-fra-draga-bojica>

¹⁹ <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/cedizam-i-panslavizam>

²⁰ <https://www.danas.rs/kolumna/zoran-panovic/slobizam-i-trampizam>

²¹ <https://www.danas.rs/svet/merkelizam-vise-nije-odrziv>

контекст, као и културно специфична знања. Таква анализа би превазилазила оквире овог рада, те ће бити предмет наших будућих истраживања.

3. ДЕРИВАТИ СА СУФИКСОМ *-ISIERUNG* У НЕМАЧКОМ И *-ИЗАЦИЈА* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Деривати са суфиксима²² *-isierung* у немачком и *-изација* у српском чине другу најбројнију групу деонима у анализираном корпусу. По питању структуре датих деривата наилазимо на сличну дистрибуцију творбених елемената као и код претходне групе деривата. У оквиру творбене конструкције немачких лексичких јединица суфикс *-isierung* се комбинује само са презименима немачких и светских политичара, док се у српском суфикс може везивати и за надимке (пример 24).

18) Nun hat es Scholz umgekehrt zuletzt ein bisschen weit getrieben mit der Merkelisierung seiner selbst.²³ (www.sueddeutsche.de, 1. 9. 2021)

19) Das Regieren in Konsens und mit Kommissionen, „die Steinmeierisierung der Politik kann nicht das letzte Wort bleiben“.²⁴ (www.welt.de, 22. 11. 2002)

20) Neu dabei ist, wie stark sich die Privaten in diesem Verteilerkampf engagieren. Vielleicht ist es die milde Obamaisierung des deutschen Wahlkampfes, die RTL und Sat.1 in die Quotenschlacht treibt. Dabei zeigte sich bislang, dass hierzulande Politik wohl doch nicht zum Pop taugt.²⁵ (www.spiegel.de, 14. 8. 2009)

21) Die Trumpisierung des Emmanuel Macron – Mit seinem unberechenbaren Verhalten macht der französische Präsident Europa nicht stärker, sondern schwächer.²⁶ (www.sueddeutsche.de, 29. 11. 2019)

22) Die Mehrheit der Wähler wollen keine marktradikalen Reformen, sie wollen nicht die Westerwellisierung der CDU.²⁷ (www.abendblatt.de, 22. 9. 2005)

²² Венгелер (2010) издваја суфикс *-isierung* као самосталан суфикс у немачком језику. У германистичкој литератури из домена дериватологије издваја се суфикс *-ung* који се често везује за глаголске основе на *-ieren*. Ђорђевић (2017) наводи да је и српски суфикс *-изација* у новијој литератури посматран као продуктивна и самостална деривациона морфема за разлику од ранијих тумачења. У раду ће оба суфикса бити разматрана као самосталне творбене морфеме будући да то произлази из продуктивног творбеног обрасца који граде са антропонимима као основинском морфемом.

²³ <https://www.sueddeutsche.de/meinung/merkel-scholz-kommentar-1.5397599>

²⁴ <https://www.welt.de/print-welt/article268581/Schelte-fuer-Schroeder.html>

²⁵ <https://www.spiegel.de/kultur/tv/bundestagswahl-im-tv-erst-glotze-dann-urne-a-642417.html>

²⁶ <https://www.sueddeutsche.de/politik/macron-nato-trump-europa-kommentar-1.4701206>

²⁷ <https://www.abendblatt.de/hamburg/article107040526/Sager-Klare-Absage-an-Jamaika-Koalition.html>

23) Vučićizacija vojske – Kako sada stvari stoje, fotografije „vrhovnog komandanta” neće oplemeniti unutrašnjost zvaničnih vojnih prostorija.²⁸ (www.danas.rs, 28. 8. 2017.)

24) Bilo kako bilo, Predsednik republike iskoristio je priliku da pokaže ko je stvarni Glavnokomandujući vojskom i čija se, na kraju krajeva, reč računa. Predsednik, koga sve češće progone optužbe za „slobizaciju” društvenog poretka, imao je priliku da načini veoma popularan gest autoritarne vlasti – da smeni bilo Ponoša, bilo Šutanovca.²⁹ (www.b92.net, 11. 11. 2004.)

25) Ангела Меркел захтијева Меркелизацију, чврсту дисциплину у задуживању. Обама препоручује тржишну слободу и краткорочне мјере како би се привукли Улагачи. Опаска аутора: Улагачи су они који заврћу уши док те финансијски пљачкају, Инвеститори.³⁰ (www.frontal.rs, 20. 12. 2011)

26) Putinizacija ili bušizacija Srbije³¹ (www.politika.rs, 5. 8. 2014)

27) Cilj makronizacije Francuske je što više Evrope, na briselski način, što više profita za banke i što manje nacije i familije.³² (www.magazin-tabloid.com, 5. 12. 2023)

28) Tada sam na aerodromu 'Ataturk' u Istanbulu kupio američki Tajm sa slovom Erdogan's Way i slikom lidera preko cele naslovne. Naslov u stilu Sinatre, pretpostavljate, odražavao je tekst gde se govorilo o moćnom lideru, osećao se duh autoritarnosti, ali Tajm nije koristio termin 'erdoganizacija vlasti'. Jer je još i nije bilo na ovaj način.³³ (www.danas.rs, 14.10.2017)

Германистичка и србистичка литература су сагласне да се ради о негативно конотираним оцазионализмима чије је значење контекстуално условљено – да би се разумело значење реализованог деривата говорник мора познавати историјски и друштвено-политички контекст, као и начин (политичког) делања и утицаја политичара на ког се деоним односи (уп. Венгелер 2010: 82–83; Филаткина 2019: 198; Ђорђевић 2017: 196). Аутори су такође сагласни да деривати суфикса *-isierung* у немачком и *-изација* у српском представљају апстрактне именице са значењем процеса. Уколико бисмо по-сматрали само унутарјезичке факторе могли бисмо њихов семантички оп-сег да представимо на следећи начин: процес или резултат процеса који је карактеристичан за особу означену речју у творбеној основи. За даља одређивања сем-структура појединачних деривата у немачком и српском језику неопходна је анализа ванјезичких фактора који су утицали на њихову вер-бализацију у језику.

²⁸ <https://www.danas.rs/dijalog/redakcijski-komentar/vucicizacija-vojske/>

²⁹ https://www.b92.net/info/komentari.php?nav_id=155491

³⁰ <http://frontal.rs/rajko-vasic-merkelizacija>

³¹ <http://www.politika.rs/sr/clanak/301319/Putinizacija-ili-busizacija-Srbije>

³² <https://www.magazin-tabloid.com/casopis/?id=06&br=390&cl=29>

³³ <https://www.danas.rs/kolumna/zoran-panovic/od-burse-do-novog-pazara>

4. ДЕРИВАТИ СА СУФИКСОМ *-IST/-IANER* У НЕМАЧКОМ И *-ИСТА/-ИЈАНАЦ/-ИНАЦ/-ОВАЦ* У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Корпусном анализом издвојила се семантички хомогена група деонимских именица у значењу следбеника или присталице политике или политичке партије коју представља особа чије је име изражено у творбеној основи. У немачком се могу разликовати два творбена обрасца која учествују у њиховом грађењу (именички деривати са суфиксима *-ist* и *-ianer*), док се у српском издвајају четири творбена обрасца (именички деривати са суфиксима *-истија*, *-ијанац*, *-инац* и *-овац*).

Контрастивна анализа је показала да оба језика граде именичке деривате са суфиксом *-ist* односно *-истија*. Реч је о суфиксима грчко-латинског порекла који, попут суфикса *-ismus* и *-изам*, граде интернационализме класе *nomina agentis* (Флајшер, Барц 2012: 246–247; Лоде 2006: 139; Кунхолд и др. 1975: 405; Клајн 2003: 242). Као што се из Табеле 1 може видети, за творбени образац *Familiennname + [-ist]* у немачком језику постоји кореспондентни творбени образац у српском језику уколико је као творбена основа деривата у српском реализовано презиме. Оба суфикса тендирају дистрибуцији са презименима светски познатих политичара (*Merkelist* → *меркелистија*, *Putinist* → *пуџинистија*, *Trumpist* → *џрамџистија*), а ређе са именима домаћих политичара (нпр. *кошџуниистија*). Стога се може закључити да се поред формалне подударности остварује и значењска подударност. Ипак, за разлику од немачког, у српском се у оквиру творбене основе могу јавити и лична имена и надимци, као у примерима *милоистија* и *слобистија*.

Табела 1. Именице са суфиксом *-ist* и *-истија* у немачком и српском језику

Familiennname + [-ist]		презиме / лично име/ надимак + [-иста]	
Merkel	+ [-ist] → der Merkelist	Меркел	+ [-иста] → меркелиста
Putin	der Putinist	Путин	пуџиниста
Trump	der Trumpist	Трамп	трамписта
		Кошџуница	кошџунисти
		Мило	милоиста
		Слоба	слобиста

Сличну ситуацију запажамо приликом контрастивне анализе именичких деривата са суфиксом *-(ian)er* у немачком, односно *-ијанац* у српском. Анализирани именички деривати немачког језика настају додавањем суфикса *-ianer* на презиме у функцији деонима и продуктивни су у домену жаргона (Кунхолд и др. 1975: 405). Клајн (2003: 58) наводи да дати суфикс

српског језика „представља адаптацију немачког *-ianer*, енглеског *-ian*, француског *-ien*, уз додавање домаћег *-ац* (нпр. *Wagner* → *вајнеријанац*)”. Попут немачког суфикса, везује се за презимена у творбеној основи и означава следбеника или заговорника политике или политичког деловања особе изражене антропонимом, те можемо установити потпуну формалну и значењску подударност у систему два језика. Именички деривати са суфиксом *-ianer* представљају продуктиван процес у грађењу нових лексичких јединица и као творбене основе јављају се имена немачких, аустријских и светских политичара попут *Merkel*, *Kohl*, *Schäuble*, *Seehofer*, *Kurz*, *Putin*. У корпусу српског језика забележена су само два примера деривата са суфиксом *-ијанац*. У оба примера (34–35) творбenu основу представљају презимена страних политичара (*Меркел* → *меркелијанац* и *Пуџин* → *пуџинијанац*), док имена домаћих изостају.

29) Die CDU trifft sich zum Kleinen Parteitag. Während die Starkbier-Fraktion mit Kraft und Ruppigkeit die Opposition anführt, sehnen sich die Merkelianer nach einem sanften Progressivismus.³⁴ (www.focus.de, 16. 6. 2023)

30) Der dortige Chef Jürgen Rüttgers ist ein Versprechen, das er nie eingelöst hat. Ein einziges gutes Buch über die Parteien als Dinosaurier der Demokratie trägt allein nicht. Kohlianer, Schäublianer, Merkelianer – Rüttgers gilt vielen als viel.³⁵ (www.tagesspiegel.de, 11. 10. 2002)

31) Fischer wird Pressesprecher der CSU – und damit vor allem Sprachrohr und Medienmanager des Parteivorsitzenden Seehofer. Fischer dürfte das nicht schwerfallen. Er sagt von sich selbst: „Ich bin ein Seehoferianer“.³⁶ (www.donaukurier.de, 4. 11. 2012)

32) Nehammer, Ex-Generalsekretär und selbst lange bekennender Kurzianer, will die Ära seines beschädigten Vorvorgängers endlich hinter sich lassen - ohne sich aber allzu demonstrativ vom nach wie vor einflussreichen Polit-Influencer und Freund loszusagen.³⁷ (www.sueddeutsche.de, 10. 5. 2022)

33) Trotz teurer Propaganda haben die Putinianer nicht für eine Massenpsychose unter der Jugend des Landes sorgen können.³⁸ (www.welt.de, 23. 1. 2002)

³⁴ https://www.focus.de/politik/wie-die-merkelianer-in-der-union-jetzt-mit-den-gruenen-umgehen-wollen_id_196549722.html

³⁵ <https://www.tagesspiegel.de/meinung/ungehaltenes-versprechen-935923.html>

³⁶ <https://www.donaukurier.de/archiv/juergen-fischer-ich-bin-ein-seehoferianer-4753063>

³⁷ <https://www.sueddeutsche.de/politik/oesterreich-ruecktritte-neuaufstellung-oevp-1.5582087>

³⁸ <https://www.welt.de/print-welt/article369826/Tausche-zwei-neue-Buecher-gegen-ein-altes.html>

34) Lašet cilja na stalnu klijentelu demohrišćana, koji su pouzdano glasali još za Helmuta Kola – a ne na merkelijance koji vole da piju kafu iz kartonske čaše u svom elektro-autu.”³⁹ (www.vreme.com, 1. 9. 2021)

35) Trebalo vam je mnogo sati da prenesete vest... Vidim da putinijanci ne shvataju da su vlasnici skoro cele ruske flote zapadne firme.⁴⁰ (www.facebook.com/www.danas.rs, 31. 5. 2022)

Структурална анализа показала је да у српском језику постоје и друге творбене могућности за изражавање следбеника или присталица, за које у немачком језику не постоји подударни творбени образац. Прву групу представљају именички деривати са сложеним суфиксом *-инац* (уп. Клајн 20023: 59), као у примерима *слобинац* (присталица политике Слободана Милошевића), *џоминац* (присталица политике Томислава Николића) и *чединац* (присталица политике Чедомира Јовановића). У сва три примера (36–38) издвојена у корпусу реализован је надимак особе која је носилац или главни представник одређеног политичког покрета.

36) Potonje se odigralo u opštoj renesansi SPS-a, upravi i fudbalerima našeg najtrofejnijeg kluba treba da vrati izgublenu nadu: kao što sam se ja, slobinac, nepunih deset godina nakon Petog oktobra podigao iz pepela i dospao u sam državni a evo i u sportski vrh, tako će i „Zvezda” osvojiti još koji evropski trofej pa neće morati stalno da na SOS kanalu pušta utakmicu iz Barija.⁴¹ (www.pescanik.net, 15. 10. 2010)

37) Tata od Marka Miskovica zaposljava bar 10000 ljudi a Toma i njegov sin ne zaposljavaju ni sami sebe, u tome je razlika... Mozemo kao ameri da postavljamo ili ne postavljamo pitanje o prvom milionu ali milione treba održavati sto znaci da treba raditi... Daleko od toga da branim Miskovica i sve tajkune koji su potekli iz vremena Milosevica, da sam se ja pitala bili bi lustrirani 6. oktobra... Ipak, neki od njih su se pokazali kao sposobni za razliku od Tominaca koji znaju samo da trose⁴² (www.koreni.rs, 31. 10. 2014)

38) A i ja našao tebe SNS-ovca da prevaspitavam. Baš sam glup. E ovo još do sad nisam bio. Bio sam izdajnik, Đindićevac, Šešeljevac, DSS-ovac, Čedinac. [...] ⁴³ (www.b92.net, 14. 10. 2013)

Поред претходно описане групе именичких деривата, издвојиле су се и именице са сложеним суфиксом *-овац* (нпр. *Ђилас* → *Ђиласовац*, *Аркан* →

³⁹ <https://www.vreme.com/svet/kad-nema-mame-dobar-je-i-tata>

⁴⁰ <https://www.facebook.com/www.danas.rs/posts/kineska-uprava-za-civilno-vazduhoplovstvo-zabranila-je-ruskim-avionima-boing-i-e/2044536779065011>

⁴¹ <https://pescanik.net/placi-voljeni-kontinentu/>

⁴² <https://www.koreni.rs/toma-i-tominica>

⁴³ [91.222.6.146/text/23106/Normalna-i-pristojna-Srbija/?page=7](https://www.b92.net/91.222.6.146/text/23106/Normalna-i-pristojna-Srbija/?page=7)

аркановац, Вулин → вулиновац) и његовом варијантом *-евац* (нпр. Ђинђић → ђинђићевац, Тадић → тадићевац, Шешељ → шешељевац). Према Клајну (2003: 55), дате изведенице имају „људску референцију”, „мотивисане су именицом у основи” и означавају „у првом реду следбенике или присталице личности означене мотивном именицом”. Корпусна анализа је показала да се наведени суфикс комбинује са презименима како домаћих тако и страних политичара.

39) Što su Zdravko Ponoš i Vladeta Janković? Režimlijama svih kalibara pr-snuće glasne žice od urlanja – „đilasovci!” Ista ta etiketa, na isti način, lijepljena je većim dijelom trajanja socijalističke Jugoslavije svakome tko se zalagao za višestranačke izbore, slobodu medija, vladavinu prava... Naravno – što je jednom tragedija, drugi put je farsa. Vremena Milovana i Dragana Đilasa nisu ista, niti se mogu usporediti njihov životni put i politika. Međutim, kontekst u kojem je „đilasovac” najteža javna diskvalifikacija, zapanjujuće je sličan.⁴⁴ (www.vreme.com, 18. 2. 2022)

40) Zar ovaj nije bio Partizanovac i Tadićevac? Sad za Vučića? Naša, srpsko-pravoslavna posla!⁴⁵ (www.danas.rs, 9. 9. 2023)

41) Ko je Mika Aleksić, pedagog, silovatelj, Arkanovac, Šešeljevac ili [...]⁴⁶ (www.forum.krstarica.com, 26. 3. 2021)

42) Gotovo se stiče utisak da postoji nadmetanje u tome ko je veći đinđićevac i ko ima više prava da se smatra nastavljačem njegovog dela.⁴⁷ (www.danas.rs, 13. 3. 2008)

43) Ђирјаковић је вулиновац: он то и каже. Он замуљено, под маском, скривајући се, дакле на интелектуално нечист начин, међутим ипак довољно јасно, претпоставкама и језгром свог мишљења, али и као узгред набаченим увидима – онима који се тичу Србије и „Европе” – препоручује владајућу трулеж као практични, тј. реалполитички израз свог пучког идеала.⁴⁸ (www.nimbusovpodrum.blogspot.com, 20. 6. 2019)

44) Ако Лашет буде изабран и за канцелара то ће бити интересантна композиција. Лашет је меркеловац, али би у садејству с Макроном то могло да функционише боље него сада.⁴⁹ (www.sputnikportal.rs, 4. 2. 2021)

⁴⁴ <https://www.vreme.com/kolumna/hajka-na-djilasovce-sta-spaja-naprednjake-i-komuniste>

⁴⁵ <https://www.danas.rs/sport/milorad-dodik-napustio-kosarkasku-utakmicu-u-banjaluci-partizanovi-navijaci-vredjali-aleksandra-vucica/komentari/>

⁴⁶ <https://forum.krstarica.com/threads/ko-je-mika-aleksic-pedagog-silovatelj-arkanovac-seseljevac-ili.917924/page-120>

⁴⁷ <https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/djindjicev-put>

⁴⁸ <https://nimbusovpodrum.blogspot.com/2019/06/k.html>

⁴⁹ <https://sputnikportal.rs/20210204/od-makronovih-dobrih-namera-do-resenja-za-kosmet-dug-put-sa-mnogo-nepoznatih-video-1124545678.html>

45) Алкараз је апсолутно импресиван и оно што је најбоље од свега – победио је ултрадесничара, путиновца, пријатеља геноцида и антиваксера.⁵⁰ (www.politika.rs, 19. 7. 2023)

46) „Nema potrebe da mi na glavi stoji istetovirano nečije ime da bi neko znao ko sam, šta zastupam i za šta se zalažem”, rekao je nedavno u izjavi za Gardijan, potvrdivši da nije ni „korbinovac”, ni „blerovac”, nego neko svoj.⁵¹ (www.nedeljnik.rs, 4. 4. 2020)

47) Више не помаже ни налепница да је неко сорошевац, јер се овај дружи и са оцем и са сином.⁵² (www.nspm.rs, 20. 6. 2018)

5. ДЕРИВАТИ СА СУФИКСОМ *-ITIS/-ИТИС* У НЕМАЧКОМ И У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

Творбено-семантичка анализа деривата са суфиксом *-itis* (*Putinitis*, *Xi Jingpingitis*) у немачком и *-иїиис* (*шешелїиїиис*, *вулиниїиис*, *вучиїиїиис*) у српском језику показала је да је реч о кореспондентним творбеним обрасцима у системима два језика. Ради се о суфиксима страног порекла који имају неутрално значење у творби медицинске терминологије у којој носе значењска својства 'krankhaft', 'entzündlich', 'akut' (Флајшер, Барц 2012: 244). В. Флајшер и И. Барц даље наводе да суфикс *-itis* ван стручне терминологије носи значење 'etwas, was als zu oft, zu viel benutzt, getan angesehen wird', као у примерима *Telefonitis*, *Rederitis* → 'Sucht, dauernd zu telefonieren, zu reden'. Клајн (2003: 246) такође наводи да је српски кореспондент „медицински суфикс са значењем запаљења”, али да се у штампи могу пронаћи шаљиви примери попут *фесїиивалиїиис* или *иїиїјунїиїиис* у којима је дати суфикс носилац негативне конотације будући да се таква стања евалуирају као „нездрави”. На основу малобројних примера из корпуса можемо закључити да се слично значење развија и приликом њиховог комбиновања са презименима – суфикси *-itis* и *-иїиис* означавају да се одређени аспект деловања особе изражене у основи процењује као 'претеран', 'нездрав' и/или 'заразан'.

48) Ja, latent zu halten vermögen sich etwa die Putinitis, die Xi Jingpingitis oder [...] ⁵³ (Zugerbietter, 9. 2. 2021)

⁵⁰ <https://www.politika.rs/scc/clanak/562561/Alkaraz-je-pobedio-ekstremnog-desnicara-putinovca-antivaksera-i-prijatelja-genocida>

⁵¹ <https://www.nedeljnik.rs/ko-je-covek-koji-je-zamenio-korbina-na-celu-laburisticke-partije-daleko-od-korbina-ni-blizu-tonija-blera/>

⁵² <http://www.nspm.rs/hronika/ljubodrag-stojadinovic-unutrasnji-neprijatelj-i-vucicev-nesporazum-sa-samim-sobom.html>

⁵³ https://issuu.com/zugerpresse/docs/zugerbietter_20210209

49) Jos mnogi nisu imali i to da daju. Dinkica je ocito zahvatio Seseljiitis; tj.sve sto on radi je ispravno i korisno 100% i za narod i za njega.⁵⁴ (www.b92.net, 25. 7. 2003)

50) Вулинитис је заразан. (@Plava_Grdana) / Twitter

51) Virus vučićitis⁵⁵ (www.danas.rs, 25. 4. 2023)

6. НЕМАЧКИ ДЕРИВАТИ СА ИМЕНИЧКОМ ФРАЗОМ У ТВОРБЕНОЈ ОСНОВИ

Деривати са именичком фразом у основи забележени су само на два примера у корпусу. Настали су додавањем суфикса *-igkeit* и *-ität* на творбenu основу која обухвата лично име и презиме политичара: [*Vorname + Famiennname*] + [*-igkeit*] и [*Vorname + Famiennname*] + [*-ität*]. У корпусу српског језика нису пронађени примери који би потврдили постојање датог творбеног обрасца.

52) Ihm fehlt die Helmut-Schmidtigkeit, er hat keine Angela-Merkelität. Und er ist gefährlich, wenn er mächtig wird.⁵⁶ (www.diezeitung.de, 7. 11. 2014)

7. ЗАКЉУЧАК

Истраживање је показало да се разлике у творби деонимских именица јављају најпре у творбеној основи. У немачком језику се као основе јављају искључиво презимена политичара, док у српском могу бити реализоване у виду личних имена и надимака. Са друге стране, посматрано са аспекта сложености творбених основа, у немачком језику суфикс може бити придодат именичкој фрази (коју чине име и презиме одређених политичара), док у корпусу српског језика нисмо пронашли потврде за наведени творбени образац.

Са аспекта контрастивне анализе може се приметити хомогеност у погледу творбених образаца и суфикса који се јављају у немачком и српском језику. Кореспондентност је нарочито изражена на нивоу суфикса датих језика: *-ismus* → *-изам*, *-isierung* → *-изација*, *-ist* → *-истица*, *-ianer* → *-ијанац*, *-itis* → *-ићис*. Већа одступања творбених образаца налазимо само у групи деривата који означавају следбеника или присталицу политике коју представља особа изражена речју у основи. У наведеној групи деривата, кореспонденци-

⁵⁴ https://www.b92.net/info/komentari.php?nav_id=114998

⁵⁵ <https://www.danas.rs/kolumna/nenad-kulacin/virus-vucicitis>

⁵⁶ <https://diezeitung.de/essay/buch/wo-bleibt-das-positive>

ја се на контрастивном плану успоставља код именица са суфиксима *-ist/-uc-īa* и *-ianer/-ијанац*. Са друге стране, у српском се издвајају и именички деривати са суфиксима *-инац* и *-овац* за које у немачком не постоји подударни творбени образац. Будући да оба језика граде деонимске деривате уз помоћ страних (најчешће интернационалних) суфикса, не изненађује подударност два система како на денотативном тако и на конотативном нивоу. Изузев деривата са суфиксом *-itis*, негативна конотација условљена је негативном евалуацијом особе у творбеној основи, док су суфикси неутрални. Ипак, код изведеница са суфиксом *-itis* конотација је двоструко условљена: негативном евалуацијом дате особе од стране говорника, као и негативним семама чији је носилац сам суфикс.

Глобална политичка ситуација омогућила је да се у датим језицима јаве деоними изведени од истих имена (нпр. Меркел, Путин, Клинтон, Обама, Ердоган), али и од имена специфичних за дату говорну и друштвену заједницу, те је упркос њиховој творбено-структуралној и значењској сличности потпуна подударност онемогућена културно-специфичним условима који доводе до реализације датих деонима.

ЛИТЕРАТУРА

Бабић (2002): S. Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, treće izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus.

Бугарски (2006): R. Bugarski, *Žargon*, Beograd: Biblioteka XX vek.

Венгелер (2010): M. Wengeler, Schäubleweise, Schröderisierung und riestern. Formen und Funktionen von Ableitungen aus Personenamen im öffentlichen Sprachgebrauch, In: A. Simonis, L. Simonis (Hg.), *Komparatistik Online*, 79–98, https://www.komparatistik-online.de/index.php/komparatistik_online/article/view/75/44.

Герус Тарнавецка (1981): I. Gerus-Tarnawecka: Appellativization of proper names as a stylistic function, In: K. Rymut (Hg.), *Proceedings of the Thirteenth International Congress of Onomastic Sciences*, Wrocław, 425–435.

Ђорђевић (2017): К. Ђорђевић, Творбено-семантичка анализа именица изведених суфиксом *-изација*, *Зборник Мајице српске за славистику*, 91, Нови Сад: Матица Српска, 193–200.

Клајн (2003): И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, Други део: *Суфиксација и конверзија*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Колер (2011): W. Koller, *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*, Tübingen und Basel: A. Francke Verlag.

Кунхолд и др. (1975): I. Kühnhold, O. Putzer, H. Wellman, *Deutsche Wortbildung: Typen und Tendenzen in der Gegenwartssprache. Hauptteil 2. Das Substantiv*, Düsseldorf: Pädagogischer Verlag Schwann.

Лоде (2006): M. Lohde, *Wortbildung des modernen Deutschen. Ein Lehr- und Übungsbuch*, Tübingen: Narr Verlag.

Оташевић (2020): Ђ. Оташевић: Творба деантропонимних политичких неологизама (од презимена Вучић и Ђилас), *Новоречје*, година II, број 2, Београд: Алма, 9–36.

Петронијевић (2016): В. Petronijević, Deonymische Adjektivderivate mit Merkel als unmittelbarer Konstituente, In: *Nähe und Distanz in Sprache, Literatur und Kultur*, Beiträge zur 8. Jahrestagung des Südosteuropäischen Germanistenverbandes, Kragujevac: Filum, 105–114.

Филаткина (2019): N. Filatkina, Man kann uns nur bemaufen, wenn wir es nicht bemerken. Ein Beitrag zur onomastischen Textlinguistik und Pragmatik, In: *Beiträge zur Namenforschung*, 54(2), Heidelberg: Universitätsverlag Winter GmbH, 189–222.

Флајшер (1992): W. Fleischer, *Name und Text: ausgewählte Studien zur Onomastik und Stilistik*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Флајшер, Барц (1995): W. Fleischer, I. Barz, *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

Флајшер, Барц (2012): W. Fleischer, I. Barz, *Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache*, Tübingen: de Gruyter Studium.

Ђорић (2008): Б. Ђорић, *Творба именица у српском језику (огабрание имене)*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Sofija I. Mijović

Universität Kragujevac

Fakultät für Philologie und Künste

Lehrstuhl für Germanistik

DEONYMISCHE NOMINALDERIVATE IM DEUTSCHEN UND SERBISCHEN

Zusammenfassung: Den Gegenstand des vorliegenden Beitrags bilden deutsche und serbische deonymische Nominalderivate, deren Derivationsbasis Eigennamen darstellen. Es handelt sich um eine Klasse von Derivaten, die Eigennamen von Politikern als Derivationsbasis haben (z.B. *Merkelismus*, *Vučićizam*, *Putinist*). *Der Beitrag* versucht die Wortbildungsstruktur der deonymischen Derivate im Deutschen und Serbischen zu erfassen und miteinander zu vergleichen. Deshalb werden sie zuerst nach strukturellen und semantischen Kriterien analysiert.

Schlüsselwörter: Wortbildung, nominales Derivat, Deonym, kontrastive Analyse, Deutsch, Serbisch, Korrespondenz.